

KOULUNKÄYNTIKYVYN ARVIOINTI

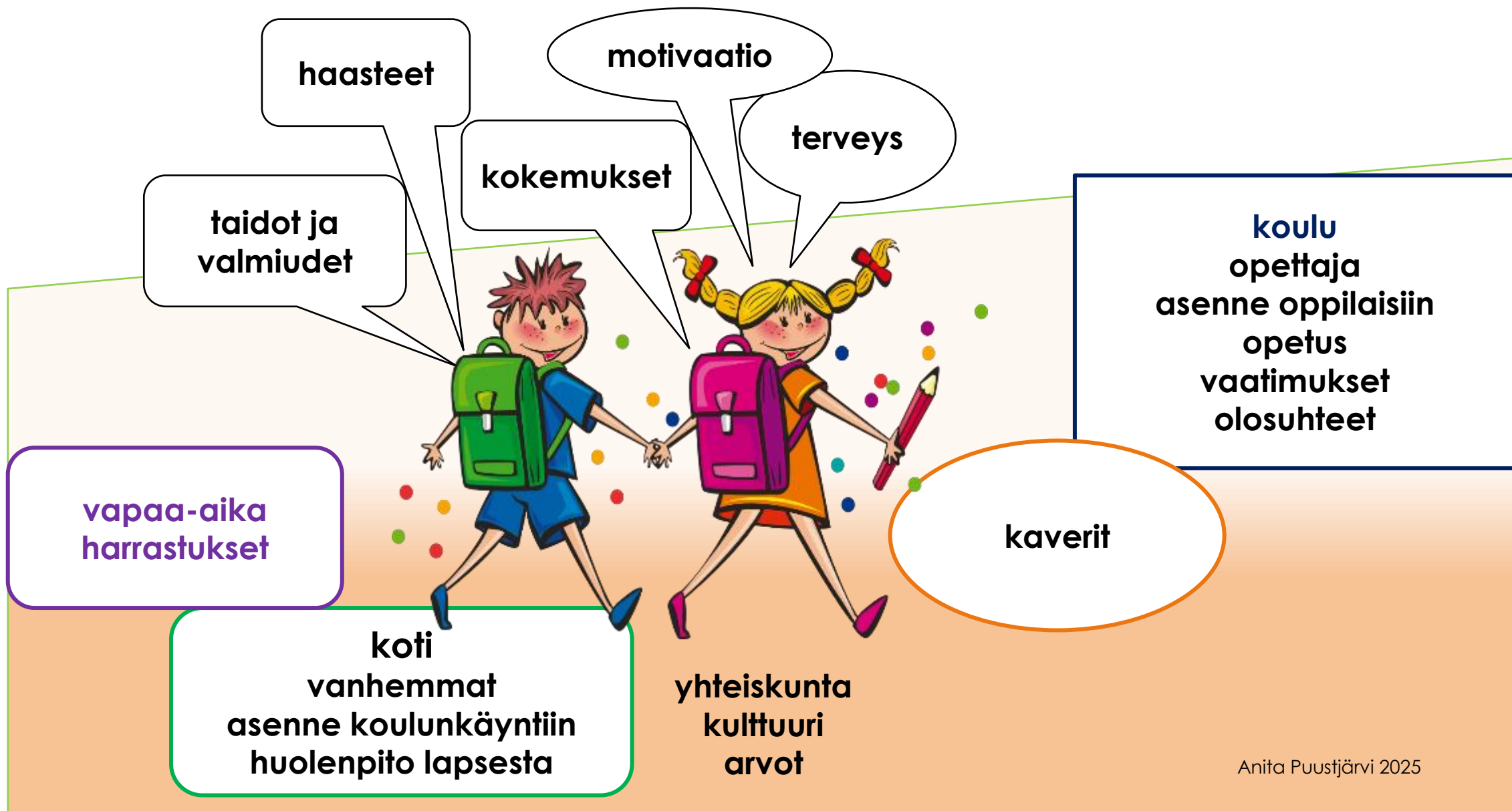
Anita Puustjärvi

lastenpsykiatrian ylilääkäri, Pohjois-Savon hyvinvointialue

SIDONNAISUUDET

- lastenpsykiatrian erikoislääkäri, lasten psykoterapian erityispätevyys (kognitiivinen terapia)
- KELA, osa-aikainen asiantuntijalääkäri, Itäinen vakuutuspiiri
- Duodecim ADHD Käypä Hoito suositus -työryhmä v. 2004 alkaen, kokoava kirjoittaja v. 2004, puheenjohtaja v 2011
- OCD suositustyöryhmän jäsen v 2022 alkaen
- Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen koulutustoimikunta
- Tekijäpalkkiot: Santalahtikustannus, Duodecim, Otava
- Luentopalkkiot ja koulutustoiminta (olennaisimmat):
  - Suomen Lastenpsykiatriyhdistys ry, Suomalainen lääkäriseura Duodecim, Suomen Lääkäriliitto
  - nepsy-valmennuskoulutuksia järjestävät tahot: avoimet yliopistot, ammattikorkeakoulut ja opistot, Valmennuskeskus Voimavara Oy
  - Opetushallitus sekä AVI
  - ADHD-liitto
  - Biocodex, Takeda oy, Orion

MILLÄ EVÄILLÄ KOULUUN?

KOULUUN KIINNITTYMINEN

- **positiivinen suhtautuminen koulunkäyntiin ja opiskeluun**
- **kolme ulottuvuutta**
  - **tunneperäinen**
  - **toiminnallinen**
  - **kognitiivinen**
- **keskeisiä kiinnittymisessä**
  - **osallistuminen (sekä opiskelu että muut aktiviteetit)**
  - **samastuminen (kokemus kuulumisesta joukkoon, kouluun liittyvien asioiden arvostaminen, sosiaalisen ympäristön emotionaalinen tuki)**
  - **autonomia (mahdollisuus vaikuttaa, riittävä hallinnan tunne)**
  - **kompetenssi (kokemus pärjäävyydestä)**

KOULU JA MIELENTERVEYS

- oppimisen ja koulunkäynnin vaikeudet lisäävät psyykkisen oireilun riskiä
- olosuhteet vaikuttavat toimintakykyyn
  - keskittyminen
  - käyttäytyminen
  - kuormitus
- psyykkiset häiriöt voivat vaikuttaa
  - oppimiseen
  - koulunkäymiseen
  - kuormitusherkkyteen
  - kykyyn toimia ryhmässä ja noudattaa sääntöjä
  - sosiaalisiin suhteisiin

MITÄ ON KOULUNKÄYNTIKYKY?

- **kykyä toimia koulussa ja opiskelutilanteessa odotetulla tavalla, esimerkiksi kyky**
  - olla oikeaan aikaan oikeassa paikassa
  - huolehtia ikätasoisella tavalla tavaroista ja tehtävistä
  - toimia ryhmässä
  - ottaa vastaan ohjausta
  - sietää ponnistelua ja virheiden tekemistä
  - oppia asioita ja omaksua tietoa ja taitoja
- **vaihtelee tilanteen, terveydentilan, kontekstin ja ajankohdan mukaan, ei pysyvä ominaisuus!**
  - vrt toimintakyky tai aikuisen työkyky
- **aiemmin on käytetty termiä koulukuntoisuus, jota ei kuitenkaan suositella käytettäväksi**

Terveydentila

**Elämäntilanne
ja olosuhteet**

**Opiskeluympäristö
(soveltuvuus, häiriötekijät,
välineet jne)**

**Voimavarat
ja vaikeudet**

**koulun-
käyntikyky**

**OPS ja opetuksen
toteutus (odotukset
toimintakyvyn suhteen)**

**Taidot ja opitut
toimintastrategiat**

**Tarjolla oleva tuki ja
ohjaus (oppilas,
opettaja, kouluyhteisö)**

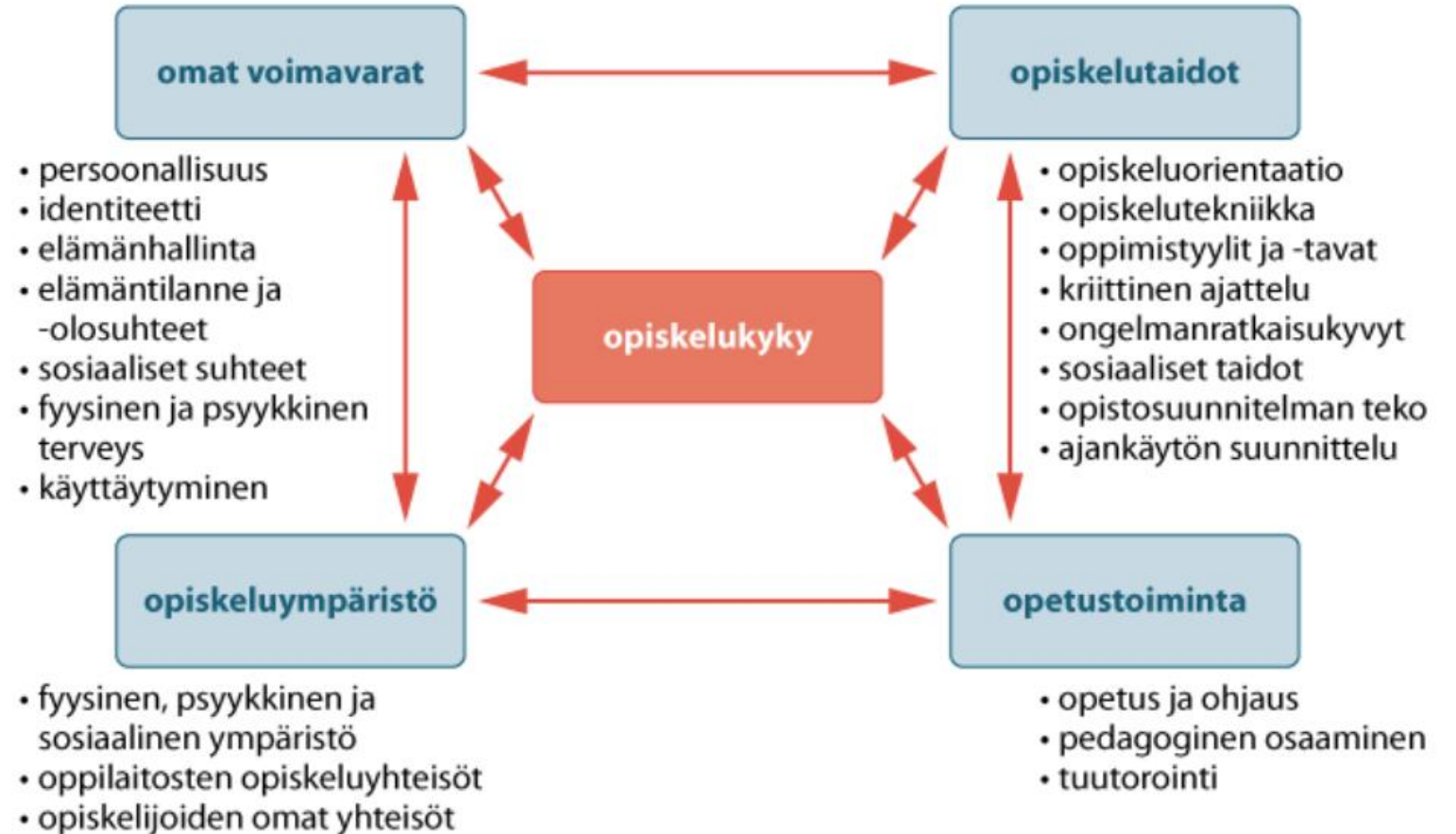
**Motivaatio ja
tavoitteet**

Stressi

**Ryhmä ja muiden
toiminta (malli,
suhtautuminen jne)**

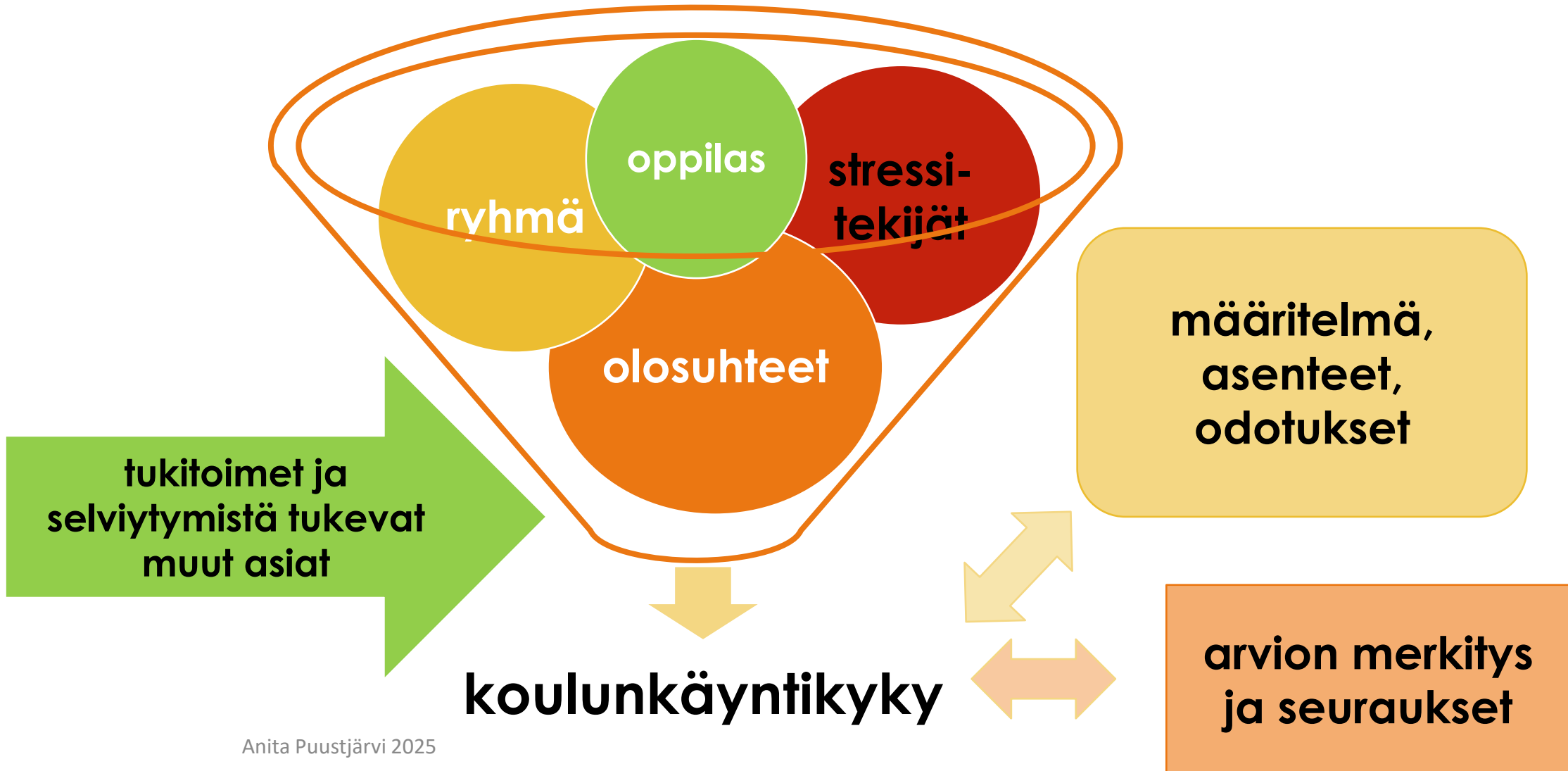
KOULUNKÄYNTIKYKY JA OPIKSELUKYKY

- koulunkäyntikykyä voidaan pitää hiukan laajempänä käsitteenä kuin opiskelukykyä
  - kyky käydä koulua + toimia koulussa + opiskelukyky + opiskelutaidot
- koulunkäyntikyky ja opiskelukyky ovat toiminnallisia kokonaisuuksia, joissa eri osatekijät vaikuttavat toisiinsa

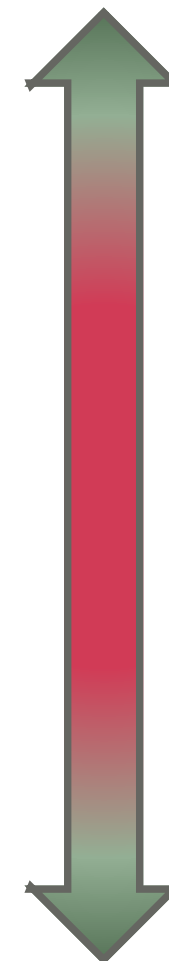
Kuva 1. Dynaaminen opiskelukyky malli (K. Kunttu muokannut opiskelukyvyn tetraedrimallista).

KOULUNKÄYNTIKYKY ON MONEN TEKIJÄN SUMMA

OPIKELU/KOULUNKÄYNTIKYVYN ASTEET

- **hyvä opiskelukyky:**
  - koulunkäynti ja oppiminen onnistuvat (tarvittavin tukitoimin)
  - energiaa riittää muuhunkin
- **osittainen opiskelukyky:**
  - oppiminen vaatii ponnistelua ja vie voimavaroja
  - alkaa ilmetä stressi- tai käytösoireita
  - tukitoimia joudutaan tehostamaan tai tekemään erityisjärjestelyjä
- **riittämätön opiskelukyky:**
  - opiskelu ei onnistu tai vaatii kohtuuttomasti ponnistelua
  - riittävästä tukitoimista huolimatta opiskelu ei onnistu tai etene
    - tukitoimia ei hyödynnetä (esimerkiksi jos niistä kieltäydytään) tai ne eivät auta
  - poissaolo, käytös- tai tunneoireet estävät opiskelua/oppimista
  - kaikki voimavarat tarvitaan ajankohtaisesta tilanteesta selviytymiseen, esim. akuutti kriisitilanne

KOULUNKÄYNTIKYVYN ONGELMAT

MIKSI KOULUNKÄYNTI EI SUJU?

kilpaileva
mielihyvää tuottava
tekeminen

välttely-
käyttäytyminen

huonot suhteet oppilaan
ja opettajan välillä

kehitykselliset
viiveet

motivaation
kadottaminen

kohtuuttomat
odotukset ja
paineet

riittämätön tuki

oppimisvaikeudet

neuropsykiatriset
häiriöt

stressi

kuormittava
ympäristö

toiminnanohjauksen
ongelmat

taipumus
negatiiviseen
ajatteluun

heikot
ongelmanratkaisu-
taidot

turvattomuus

sosiaalisen
tilanteen pelko

ahdistus

ryhmän toimintaan
liittyvät ongelmat

kiusaaminen

somaattiset
oireet

masennus

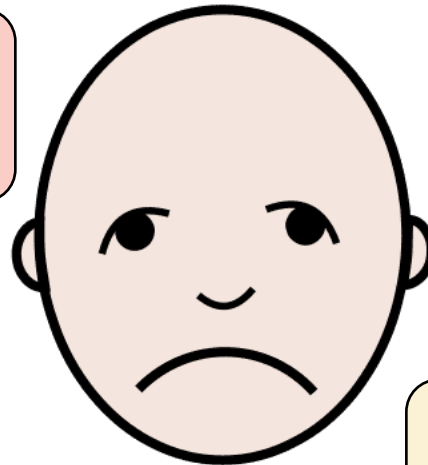
yksinäisyys

perhetilanteen
ongelmat

tunnesäätelyn
ongelmat

käyttöoireet

traumakokemukset

MIKSI KOULUNKÄYNTIKYKYÄ HALUTAAN ARVIOIDA?

- onko taustalla
- oppilaan tarve?
  - oppimisen ongelmat
  - terveydelliset syyt
  - elämän kriisitilanne
- ryhmän tarve?
  - häiriökäyttäytyminen
  - muiden turvallisuus
- opettajan tarve?
  - vuorovaikutuksen hankaluus
  - opettamisen haasteet
  - epävarmuus toimintatavasta
  - väsymys (siis opettajan)

MITEN KOULUNKÄYNTIKYKYÄ ARVIOIDAAN?

- arvio tehdään laaja-alaisesti ja moniammatillisesti, yhdessä oppilaan ja vanhempien kanssa
- arviossa otetaan huomioon lapsen tai nuoren psyykkisen oireilun piirteet, mahdollinen mielenterveyshäiriö tai neuropsykiatrinen häiriö ja sen vaikeusaste, oppilaan tuen tarve sekä muut oppilasta kuormittavat tekijät
- tavoitteena on järjestelmällisesti kartoittaa koulunkäytikykyyn haitallisesti vaikuttavat tekijät sekä se, mitä muutoksia tarvitaan, jotta koulunkäytikyky paranisi
- ratkaisuvaihtoehtoja mietittäessä otetaan huomioon myös se, millaiset ovat seuraukset oppilaan, vanhempien, luokan, opettajan ja koulunkäynnin kannalta
- apuna voidaan käyttää esimerkiksi toimintakykymittaria tai koulunkäytikyvyn arviointiseulaa

Koulunkäytävyn arviointiseula

Huom. arviointiseulaa päivitetään parhaillaan vastaamaan muuttunutta perusopetuslakia

Tämä matalan kynnyksen arviointiseula on tarkoitettu apuvälineeksi tilanteisiin, kun on huoli oppilaan koulunkäynnistä. Arviointiseula auttaa hahmottamaan suuntaa antavasti, millä alueella oppilaan koulunkäytävyn tulee vahvistaa.

Oppilaan henkilö- tai muita tunnistetietoja ei tarvita. Vastaukset kysymyksiin syötetään anonyymisti. Seula tulisi mahdollisuuksien mukaan täyttää yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa sekä mahdollisten muiden tarpeellisten yhteistyötahojen kanssa.

Tulokset voidaan tulostaa. Tulosten perusteella (**vihreä** = ei huolta, **punainen** = tilanne vaatii välittömästi toimenpiteitä) on syytä miettiä, tarvitaanko jatkotoimenpiteitä. Tarvittaessa käynnistetään tarkempi asioiden selvittäminen yhteistyössä oppilaan, huoltajan, opettajan ja koulun oppilashuollon henkilöstön kanssa.

**MITÄ KOULUNKÄYNTIKYVYSTÄ
PUUTTUU JA MITÄ TARVITAAN
SEN KOHENTAMISEKSI?**

LÄÄKÄRIN ROOLI

- lääkäriin tehtävänä on selvittää
  - lapsen psyykinen ja somaattinen terveydentila
  - niiden merkitys koulunkäynnin kannalta sekä
  - lisätutkimusten, erikoislääkärin arvion tai sairaalahoidon tarve
- jos harkitaan sairausloma, on arvioitava
  - nopeutuuko sairauden paraneminen vai onko poissaolosta enemmän haittaa kuin hyötyä
  - mitä oppilas tekee sairausloman aikana
  - kesto
  - miten paluuta kouluun tuetaan ja minkä pitäisi muuttua sairauspoissaolon aikana
- myös mahdollinen koulupäivän lyhentäminen arvioidaan samoin periaattein
- Ks myös THL Kouluikäisten mielenterveysongelmien tuki ja hoito perustason palveluissa

PERUSOPETUSLAKI MUUTTUI 1.8.2025

- Oppilaalla, jolla on vaikeuksia osallistua opetukseen tai suorittaa opinnoistaan, on oikeus saada tukea oppimiseen ja koulunkäyntiin.
- Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä voidaan tukea **ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla tai oppilaskohtaisilla tukitoimilla, myös samanaikaisesti.**
- Opetuksen järjestäjä tekee suunnitelmaan perustuvan hallintopäätöksen oppilaalle tarjottavasta oppilaskohtaisesta tuesta.
  - Oppilaskohtaisten tukitoimien arviointiin perustuva tukea koskeva hallintopäätös **ei voi perustua pelkkään lääketieteelliseen arvioon, eivätkä opetuksen järjestäminen, opetus tai oppilaskohtaiset tukitoimet korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on joku muu kuin opetuksen järjestäjä.**
  - Arvioinnissa voidaan käyttää esimerkiksi sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelua.
- <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tekstikapale/430064>

KOULUNKÄYNTIKYVYN ASTE JA TUEN TARVE

hyvä

- jos koulunkäyntikyky on ollut pitkään hyvä ja käytössä on tukitoimia, tarkista tarve, mahdollisesti asteittainen purkaminen
- ei tarvetta muutoksille
- jos koulunkäyntikyvyssä alkaa olla vaihtelua, arvioi ennakoivien tukitoimien tarve (ympäristön vaikutus, pedagoginen tuki, muu syy)

osittainen

- ajoittaiset vaikeudet: selvitä syyt, käynnistä viimeistään nyt tarvittavat tukitoimet
- jos ongelmat jatkuvat, tarkista tukitoimien toteutuminen ja riittävyys
- jos ongelmat vaikuttavat vaikeutuvan, tehosta tukitoimia, lisää yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa (moniamm. yksilöllinen oh)

riittämätön

- akuutti tilanne: laaja-alainen arvio, tukitoimien ja avun järjestäminen, koulunkäyntitauko
- pitkittyvä tilanne: tuen ja avun tehostaminen, koulunkäyntijärjestelyjen tarkistaminen, moniammatillisen yhteistyön tiivistäminen

KIITOS!